

Riktlinjer för park- och gatubelysning i Heby kommun

Samhällsbyggnadsnämnden beslutade¹ den 19 april 2022 om följande riktlinje.

Allmänt

Gatubelysning utgör en betydande del av samhällsbyggnadsnämndens driftsbudget och 2018 ansvarade nämnden för 3500 belysningspunkter.

Heby kommun skall förse invånarna med rimlig belysning i förhållande till säkerhet för person och egendom samt skapa förutsättningar för att ohälsa på grund av att mörker förebyggs. Trafiksäkerhet är gatubelysningens främsta syfte, men även syften som att öka tillgängligheten, öka trygghet, hjälpa till med orienteringen, skapa estetisk och behaglig miljö är viktiga. Inom Heby kommun fanns år 2017 ungefär 3500 stycken väg- gatu- och gång & cykelvägsbelysningspunkter.

I detaljplanen framgår att kommunen skall ansvara för gatubelysningen om kommunen är huvudman för gator och allmänna platser. I övrigt finns ingen grundläggande skyldighet för kommuner att sätta upp och sörja för gatubelysning på de kommunala gatorna i tätorten eller på landsbygden. Grundregeln är att respektive väghållare ansvarar för belysning på sin väg. Trafikverket ansvarar för gatubelysning på det statliga vägnätet, kommunerna på det kommunala. På det enskilda vägnätet är respektive vägförening/väghållare ansvarig.

Heby kommun är ansvarig för all gatubelysning inom och utanför tätort, där kommunen är huvudman för gator, vägar, gång- och cykelvägar. Det finns även belysningspunkter längs gator och vägar där kommunen inte är väghållare. Här är det antingen Trafikverket eller enskilda huvudmän, t ex vägföreningar, som är väghållare.

I fritidsområden är det vanligen en vägförening som beslutar om och investerar i gatubelysning och svarar för dess drift och underhåll. Utanför tätbebyggt område är det främst trafiksäkerhetsskäl i kombination med antalet trafikanter per "årsmedeldygn" (ÅDT) på vägen som avgör om belysning skall installeras. Det finns inget krav att enskilda vägar skall förse med belysning, vare sig om den enskilde väghållaren får statsbidrag eller inte.

En väghållare kan inte bli skadeståndsskyldig för bristande belysning. På det statliga vägnätet finns en striktare hållning till belysning då deras vägnät i huvudsak går genom obebyggda områden. Normalt finns inte gatubelysning vid vägar på landsbygden och här är kommunen normalt ej heller väghållare.

---

¹ Sbn § 34/2022 beslutet ersätter HebyFS 2019:17.

Vid de allmänna vägarna, där Trafikverket är väghållare, ansvarar Trafikverket endast för de belysningspunkter som följer Trafikverkets kriterier för vägbelysning efter att Trafikverket slutfört det övertagande av belysningspunkter som påbörjades nationellt 2018.

Beslut angående gatubelysningen

Beslut i frågor rörande gatubelysning tas av samhällsbyggnadsnämnden som är kommunens trafiknämnd. Handläggare är tekniska enheten. Kommunens beslut om uppsättning av nyinstallation, renovering, reparation eller återställning av en gammal vägbelysningsanläggning kommer att göras efter en samlad bedömning i enlighet med dessa riktlinjer.

Ny gatubelysning eller nedtagning av gatubelysning får beslutas av tekniska enheten om kraven för riktlinjerna är uppfyllda samt att kostnaden kan täckas inom beslutad budget.

Beslutsgrund

Följande villkor gäller för avslag till kommunal gatubelysning:

- Utanför tätbebyggt område eller samlad bebyggelse.
- Enskild väg som inte upplåts till allmänheten.
- Enskild väg där till exempel vägförening är väghållare.
- Områden med i huvudsak fritidsboende.
- På allmän väg där Trafikverket är väghållare.
- Övrig installation som avviker från detta dokument

Något av följande basvillkor skall uppfyllas för eventuellt beviljande av kommunal gatubelysning (uppsättning av ny- / komplettering av befintlig- / förnyelse av gammal- eller utbyte av trasig anläggning):

- Planlagt bostadsområde med kommunalt huvudmannaskap för vägen.
- Tätbebyggt område med kommunalt huvudmannaskap för vägen.
- Kommunalt huvudmannaskap för väg med särskilda behov utifrån trafiksvårighetsgrad.

Regelverk för uppsättning av gatubelysning

- Kommunen tillhandahåller inte belysning på enskild väg, inom fastighetsmark eller väg som genom skyltning ej tillåter allmänt tillträde med fordon.
- Gatubelysning längs allmän väg av genomfartskaraktär, där Trafikverket är väghållare, anordnas ej av kommunen.
- Gatubelysning för anslutningsväg till fritidsbebyggelse eller inom planområde eller dylikt för fritidsbebyggelse, anordnas ej av kommunen.
- Vid ny exploatering förses gator och GC-vägar inom detaljplanlagda områden med gatubelysning.
- Belysning som av t ex miljöskäl bedöms som överflödigt, skall även bedömas utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv.
- Totalekonomiska aspekter skall alltid vägas in, vilket ställer investerings-, energi-, drifts- och miljökostnader mot den trafiksäkerhetshöjande funktion som kan erhållas.

Regelverk för kompletterande belysning inom detaljplanlagt område

- Kompletterande belysning som av t ex miljöskäl bedöms som överflödigt, skall även bedömas utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv. Här kan experter från t ex Trafikverket vara behjälpliga och som riktlinjer används skriften *Vägar och Gators Utformning (VGU)*, utgåva 2012:180 kapitel 8.2 samt dessa riktlinjer.
- Totalekonomiska aspekter skall alltid vägas in vilket ställer investerings-, energi-, drifts- och miljökostnader mot den trafiksäkerhetshöjande funktion som kan erhållas.
- Kompletteringar skall tillses ha samma egenskaper och kvalitet som befintlig belysningsinstallation som ämnas kompletteras. Till exempel bör samma färgtemperatur och montagehöjd väljas för att erhålla estetisk enhetlighet om inte synnerliga skäl föreligger.

Regelverk för nedtagning av gatubelysning

Befintlig belysningsanläggning som inte motsvarar ovanstående regelverk kan tas ner i den prioriteringsordning som kommunen beslutar eller efter de ekonomiska ramar som råder vid varje tillfälle.

- Vid nedtagning av större belysningsanläggning skall väghållare få erbjudande att överta anläggningen i befintligt skick. Ansvaret för framtida drift och underhåll ligger därefter hos väghållaren.
- Om hela belysningsanläggningen ligger inom en och samma fastighet kan fastighetsägaren erbjudas att överta hela anläggningen, i befintligt skick. Ansvaret för framtida drift och underhåll ligger därefter hos fastighetsägaren.
- Belysningsanläggning som övertas i sin helhet, av samfällighet eller enskild fastighetsägare, ska erbjudas av kommunen, att erhålla den summa som demonteringen av belysningsanläggningen skulle ha kostat.
- Nedtagning av större belysningsanläggning föregås av annonsering.
- När luftledning ersätts med markledning, kan det innebära att belysningspunkter plockas bort.
- Befintlig belysning som av t ex miljöskäl bedöms som överflödigt, skall även bedömas utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv.

Drift och underhåll av belysning

- Drift och underhåll ska samordnas på ett effektivt vis.
- Driftsäkerheten skall vara hög.
- När tre eller fler sammanhängande lampor är släckta eller om belysningsfelet kan orsaka trafikfara eller fara för allmänheten ska utryckningen ske så snart som möjligt.
- Enstaka ljuspunkter som är mörka och s.k. blinklampor, har lägre prioritet och åtgärdas på ett kostnadseffektivt sätt genom att vi lagar flera enstaka lampor eller genomför annat underhåll vid ett samlat tillfälle. Detta för att hushålla med kommunens resurser.
- Seriebyte av lampor utförs vart 4e år enligt kommunens åtgärdsplan.

Miljö

Gatubelysningen skall verka för att minimera negativ miljöpåverkan. I detta är ny teknik och nya metoder viktiga redskap.

Inom begreppet miljö inryms:

- a) Energibesparande åtgärder (indirekt minskad miljöbelastning)
  - b) Oönskat spilljus som tränger in i fastigheter
  - c) Värnande om biologisk mångfald i naturen som kan störas av ljus
  - d) Omhändertagande av uttjänta ljuskällor och armaturer
- a) I alla belysningsprojekt och beslut gällande belysning, skall en totalekonomisk värdegrund beaktas. Vid nyinstallation skall högre pris för en effektivare och nyare teknik vägas mot en högre investeringskostnad som oftast följer ett val av senaste teknik, vilken i sig oftast är en förutsättning för bästa energieffektivisering. Genom en Livscykelkostnadsanalys (LCC) tas alla parametrar i beaktande och det kan lätt utläsas vilket alternativ som är både miljömässigt och totalekonomiskt försvarbart. I dagsläget (2019) är LED-tekniken ett mycket självklart och bra alternativ till Högtrycks-natrium eller Metallhalogen.
  - b) Oönskat spilljus som tränger in i fastigheter är närbesläktat med punkt b), då problem uppstår när detta sker. Negativ påverkan vid TV eller datorskärm, ljusfärgsskiftningar, sömnstörningar är fenomen som en del upplever.

Moderna armaturer har betydligt bättre ljusstyrning (särskilt modern LED jämfört klotformade ljuskällor) och ljusspill minimeras med exaktare ljusspridning på endast körbanan. Detta kan i sin tur upplevas som att moderna armaturer ger mindre "rymdljus" och det är ju faktiskt vad man vill uppnå.

- c) Artificiellt ljus utanför tätort, påverkar nattlevande djur på ett negativt sätt då dessa blir störda i sitt ekosystem. Vid särskild trafiksvårighet är detta dock en nödvändig prioritering, i annat fall bör man även beakta dessa eko-system som blir störda av gatubelysning.

- d) Elektroniskt- och miljöfarligt avfall skall alltid tas om hand på ett säkert och korrekt sätt. Detta skall alltid stå med i Heby kommuns förfrågningsunderlag och bevis kan krävas in om hur återanvändning realiserats, t.ex. genom Elkretsen AB för anslutna belysningsleverantörer.

Park och tätortsmiljö

Inom parker och gångstråk bör hänsyn tas till det omgivande "rummet", där det ibland kan vara viktigt att belysa utvalda buskar och träd. Detta ger dels ett ökat estetiskt värde, samt en högre trivsel och trygghetsfaktor. Denna belysning bör planeras specifikt för platsen och med särskilda för ändamålet avsedda armaturer.

Belysningsstyrka skall balanseras mot det generella omgivningsljuset, vilket innebär att det kan krävas högre effekter och mer ljus i centrala tätorter, än i övriga områden.

En fasadbelysning i centrum kan behöva 100 gånger mer belysning, jämfört med t ex en vit kyrka ute på landsbygden – dessa upplevda skillnader i luminanskontrast kan sällan beräknas, utan provbelysningar och praktiska utvärderingar används med fördel innan beslut fattas.

Estetik avgörs från fall till fall, men inom park och tätortsmiljö är det befogat med ett högre estetiskt värde och därigenom kan något dyrare lösningar accepteras för att uppnå dessa mervärden.

LED-teknologin medger idag en större variation både ljustekniskt, men även med accentuerande färger. Färgade LED eller olika färgtemperaturer kan med fördel användas för att intuitivt visa olika stadsdelars funktion eller avgränsning. T.ex. kan ett övergångsställe vara belyst med annan färgtemperatur för att bryta av och markera en viktig plats. På samma sätt kan ett torg använda sig av accentuerande färg, för att markera sin existens.

Denna riktlinje träder i kraft den 11 maj 2022.

Per Möller
Ordförande samhällsbyggnadsnämnden

Åsa Nylander
Förvaltningschef samhällsbyggnad